

การพัฒนาศักยภาพคนไทย : หนทางสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้

บทนำ

กรอบความคิดของการวัดผลกระทบขั้นสุดท้ายของการพัฒนาด้วยตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขที่กำหนดว่าคนไทยจะอยู่ดีมีสุขได้ต้องมีองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพพลานามัย ความสำเร็จในการทำงาน รายได้และการกระจายรายได้ ชีวิตครอบครัว สภาพแวดล้อมและการบริหารจัดการที่ดี โดยที่การพัฒนาความรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นคำตอบของหลายเรื่อง เช่น การดูแลสุขภาพตัวเอง สามารถมีอาชีพและสร้างรายได้พอเพียงกับการเลี้ยงชีพ เป็นต้น จากการวัดผลโดยใช้ตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข พบว่าสถานะทางความรู้และสุขภาพของคนไทยในภาพรวมดีขึ้นในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจแต่ก็ยังไม่เพียงพอ และมีแนวโน้มจะเป็นปัญหารุนแรงมากขึ้นในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะปัญหาด้านคุณภาพ และการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้คนไทยมีศักยภาพในการปรับตัวได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี

การพัฒนาประเทศไทยเข้าสู่เศรษฐกิจใหม่หรือสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้(New Economy and Knowledge-based Economy) นำมาสู่ความจำเป็นที่คนไทยจะต้องปรับตัวและพัฒนาศักยภาพของตนเองในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม โดยมุ่งให้เกิดการนำศักยภาพของคนมาใช้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการพัฒนาให้มีความรู้และทักษะที่หลากหลาย มีการศึกษาและฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเข้าถึงความรู้และทักษะที่ก้าวหน้าได้ด้วยตนเอง โดยอยู่บนพื้นฐานการผสมผสานทั้งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความสมดุลพอดี ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล และใช้ข้อได้เปรียบของประเทศในด้านความหลากหลายทางชีวภาพ การมีศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่เป็นฐานวิถีชีวิตไทยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 1 ศักยภาพคนไทยในปัจจุบันและบทเรียนจากการพัฒนา

1. ศักยภาพคนไทยในช่วง 5 ปี : ก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ

การพัฒนาประเทศในช่วง 5 ปี(2539-2544)ที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าการลงทุนเพื่อพัฒนาศักยภาพคนไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาและฝึกอบรมได้รับการจัดสรรงบประมาณในสัดส่วนที่สูงอย่างสม่ำเสมอ แม้ในช่วงวิกฤตทางการเงินการคลังยังมีการกู้เงินจากต่างประเทศมาสมทบงบประมาณแผ่นดิน โดยเฉลี่ยงบประมาณเพื่อการศึกษาและ ฝึกอบรมจะมีสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 หรือ ประมาณร้อยละ 4 ของ GDP อย่างไรก็ตาม ผลการพัฒนา ศักยภาพคนไทยจากตัวชี้วัดด้านความรู้และสุขภาพพบว่าในเชิงปริมาณขยายเพิ่มขึ้น แต่ยังไม่ครอบคลุมประชากรเป้าหมายทุกคน และที่น่าเป็นห่วงคือ ปัญหาคุณภาพของคนทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา รวมทั้งโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่ง มีผลต่อขีดความสามารถการแข่งขัน และการยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมีสถานการณ์และข้อเท็จจริงดังนี้

1.1 พื้นฐานการศึกษาของคนไทยเพิ่มขึ้นในช่วงหลังวิกฤตแต่ยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ คนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปมีจำนวนปีการศึกษาโดยเฉลี่ย 6.9 ปีในปี 2539 และเพิ่มเป็น 7.2 ปีในปี 2543 ขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะมีค่าเฉลี่ย 9 ปีขึ้นไป (แผนภูมิที่ 1) อีกทั้งยังมีความแตกต่างกันของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยระหว่างภาคต่าง ๆ โดยคนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุดประมาณ 9.9 ปี อยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในขณะที่คนภาคอื่น ๆ รวมทั้งภาคกลางมีการศึกษาเฉลี่ยไม่เกิน 7.7 ปี นอกจากนี้สัดส่วนนักเรียนที่ได้รับการศึกษาต่อจำนวนประชากรในวัยเรียน 3-21 ปี เพิ่มขึ้นแต่ยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด โดยในช่วงปี 2539-2543 สัดส่วนการเข้าเรียน เพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 66.6 เป็นร้อยละ 73.5 โดยมีสัดส่วนการเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายเท่ากับ 82.8 และ 57.3 ตามลำดับ แสดงว่ายังมีผู้ตกหล่นในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยเฉพาะระดับมัธยมปลายถึงร้อยละ 42.7 ซึ่งประเทศอื่น เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี มีอัตราการเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 100 สำหรับในส่วนของประชากรในกลุ่มกำลังแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไปประมาณร้อยละ 70 จบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาและ ต่ำกว่า สถานะทางการศึกษาของไทยที่ยังด้อยกว่าประเทศคู่แข่งและคู่ค้าในเอเชียอยู่มาก แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเสียเปรียบในด้านพื้นฐานการศึกษาของประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ และการปรับตัวกับสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีในระบบสังคมและเศรษฐกิจใหม่ และที่สำคัญอย่างยิ่งเป็นปัจจัยหลักที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของ คนไทยและเป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญสู่การศึกษาในระดับอื่นๆต่อไป

การที่พื้นฐานการศึกษาของคนไทยต่ำมีสาเหตุหลักๆ ได้แก่ ตัวบุคคลเองยังขาดวัฒนธรรมการเรียนรู้ โดยส่วนใหญ่ยังไม่เป็นผู้ใฝ่หาความรู้เท่าที่ควร มีสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ สิ่งจูงใจ และโดยเฉพาะในกลุ่มกำลังแรงงาน สถานประกอบการไม่ให้ความสำคัญในการยกระดับการศึกษาและการลงทุนเพื่อเพิ่มทักษะฝีมือแรงงาน และ ที่สำคัญคือความด้อยประสิทธิภาพของระบบการจัดการศึกษา

1.2 คุณภาพของคนยังมีปัญหาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา แม้ว่าสถานะสุขภาพของคนไทยโดยรวมจะดีขึ้น โดยอายุขัยเฉลี่ยในปี 2538/2539 ของชายเท่ากับ 69.9 ปี หญิง 74.9 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 71.2 ปี และ 76.2 ปี ในปี 2544 ตามลำดับ ภาวะการเจ็บป่วยลดลงอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งภาวะโภชนาการและการขาดสารอาหารในเด็กและหญิงมีครรภ์ดีขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศแล้วจะเห็นว่าอายุขัยเฉลี่ยยังต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน โดยพบว่าอายุขัยเฉลี่ยในปี 2542 ของคนไทยเป็น 69.9 ปี ขณะที่มาเลเซียและสิงคโปร์เป็น 72.2 ปี และ 77.4 ปี ตามลำดับ (Human Development Report : UNDP, 2001) และอัตราการตายของคนไทยยังสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน พบว่าประเทศไทยมีอัตราการตายเป็น 7 ต่อประชากร 1,000 คน ในปี 2543 ขณะที่มาเลเซีย สิงคโปร์และฟิลิปปินส์มีอัตราการตายเป็น 4, 4 และ 5 ต่อประชากร 1,000 คน ในปีเดียวกันตามลำดับ (World Development Indicator 2002) (แผนภูมิที่ 2) ขณะที่คนไทยต้องเผชิญกับปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น โรคหัวใจเพิ่มจาก 60.7 เป็น 114.4 ต่อประชากรแสนคน

ในช่วงปี 2532 และปี 2541 และอัตราการตายด้วยอุบัติเหตุจราจรเพิ่มขึ้นในช่วง 10 ปี ถึงกว่า 5 เท่า นอกจากนี้ปัญหาด้านสุขภาพจิตของคนไทยยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเกิดวิกฤต จากอัตราการฆ่าตัวตายที่เพิ่มสูงขึ้นจาก 6.7 ต่อประชากรแสนคน ในปี 2536 เป็น 8.47 ต่อประชากรแสนคนในปี 2543 ซึ่งสาเหตุการฆ่าตัวตายมีทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัว และการขาดภูมิคุ้มกันต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากับวัฒนธรรมบริโภคนิยมและสื่อต่างๆ

คุณภาพในด้านสติปัญญาเป็นห่วง เด็กปฐมวัย 1 ใน 6 คน จะมีพัฒนาการล่าช้าอย่างใดอย่างหนึ่งและจะมีอัตราพัฒนาการล่าช้าเพิ่มขึ้น 2-3 เท่า หลังอายุ 3 ปี ซึ่งทำให้เด็กอายุ 5 ปี เพียงร้อยละ 44.5 ที่มีพัฒนาการสมวัย และมีผลไปสู่เด็กวัยประถมศึกษาซึ่งมีค่าเฉลี่ยระดับเขาวนปัญญาค่อนข้างต่ำ การที่เด็กมีพัฒนาการที่ช้ากว่าวัยและค่าเขาวนปัญญาเฉลี่ยต่ำในวัยประถมศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพประชากรในการเรียนรู้และแข่งขันในสังคมโลกต่อไป *

ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา จากการประเมินคุณภาพของผู้เรียนโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พบว่านักเรียนชั้นประถมและมัธยมศึกษามีคะแนนเฉลี่ยหลายวิชาที่ต่ำกว่าครึ่งโดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ (ตาราง 1) และจากการวิจัยในโครงการ TIMSS (Third International Mathematics and Science Study) ของสมาคมนานาชาติเพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาก็นักเรียนประถมและมัธยมศึกษาของไทยได้คะแนนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าประเทศอื่นๆ ในเอเชียเกือบทุกประเทศ (แผนภูมิที่ 3) โดยเด็กไทยมีปัญหาในการตอบข้อสอบที่ต้องนำความรู้มาใช้ในการคิดแก้ปัญหา การวิเคราะห์ อธิบาย และข้อสอบที่วัดทักษะกระบวนการ

1.3 ศักยภาพของคนไทยด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยียังไม่เพียงพอในการเป็นผู้สร้างนวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ ประเทศไทยยังขาดแคลนกำลังคนด้านนี้ทั้งปริมาณและคุณภาพอีกเป็นจำนวนมาก นักวิจัยและพัฒนาที่ทำงานเต็มเวลาต่อประชากร 10,000 คนของประเทศไทยมี 2 คน ขณะที่สิงคโปร์ซึ่งมี 66 คน และประเทศเกาหลีมี 40 คน นอกจากนี้โครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทยยังขาดระบบบริหารจัดการที่เป็นเครือข่ายเพื่อสร้างสภาวะแวดล้อมในการสนับสนุนระบบนวัตกรรมของชาติ และการสนับสนุนคุณภาพและมาตรฐานการผลิตอย่างเป็นเอกภาพ จากการจัดอันดับของ IMD อยู่ในอันดับ 49 ซึ่งเป็นอันดับสุดท้าย เนื่องจากสาเหตุ เช่น มีการลงทุนด้านวิจัยและพัฒนาเพียงร้อยละ 0.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ รวมทั้งการสอนวิทยาศาสตร์ในหลักสูตรภาคบังคับยังไม่เพียงพอ นอกจากนี้ความร่วมมือระหว่างบริษัทและมหาวิทยาลัยในด้านการถ่ายโอนเทคโนโลยียังมีน้อยมาก โดยพบว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับ 48 จึงไม่มีการบูรณาการความรู้และเทคโนโลยีระหว่างภาคธุรกิจกับสถาบันการศึกษาชั้นสูง ทำให้ไม่สามารถพัฒนาองค์ความรู้ให้

*

เกิดผลต่อเศรษฐกิจของประเทศได้มากเท่าที่ควร ในขณะที่เดียวกันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ผู้จบการศึกษายังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถและทักษะสำหรับโลกยุคใหม่อย่างเพียงพอ เช่น ความรู้ด้านภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

จากผลการศึกษาของหลายหน่วยงานได้ข้อสรุปตรงกันว่าคุณภาพกำลังคนของประเทศไทยมีปัญหา เนื่องจากระบบการจัดการศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน กระบวนการเรียนการสอนไม่ได้สอนให้คนรู้จักคิด วิเคราะห์ หาเหตุผล และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ถูกต้องเหมาะสม

1.4 ผลผลิตภาพแรงงานไทยมีแนวโน้มต่ำลงอย่างน่าเป็นห่วง จากข้อมูลการประเมินผลผลิตภาพแรงงานโดย IMD พบว่าประเทศไทยมีสถานะด้านผลผลิตภาพของแรงงานอยู่ในระดับต่ำประมาณ 6 เหรียญสหรัฐ ต่อคนต่อชั่วโมง อยู่ในอันดับที่ 45 จาก 49 ประเทศ (แผนภูมิที่ 4) และมีแนวโน้มที่ลดลงหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ โดยผลผลิตภาพแรงงานของประเทศในช่วงปี 2535-2539 มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 9.5 และลดลงเหลือร้อยละ 2.9 ในปี 2540-2544 ประกอบกับผล การศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับธนาคารโลก (Atkin, W.S.2000 “Cost Structure of Major Thai Industries”) แม้จะพบว่า อุตสาหกรรมหลักๆ ของประเทศไทยมีต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง ทักษะการผลิตของแรงงานต่ำทำให้ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพต่ำ ด้วย แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างภาคการผลิต ผลผลิตภาพแรงงานของภาคอุตสาหกรรมและบริการยังมีสัดส่วนที่สูงกว่าของภาคเกษตร และมีแนวโน้มที่แตกต่างกันมากขึ้น เนื่องด้วยการศึกษาและทักษะใน การประกอบอาชีพเป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญ ขณะที่การฝึกทักษะฝีมือแรงงาน ของหน่วยงานต่างๆ ส่วนใหญ่ไม่ได้มุ่งเพื่อเพิ่มผลผลิตภาพแรงงาน มุ่งแต่วุฒิบัตรที่สูงขึ้นและเตรียมความรู้พื้นฐานเพื่อเข้าสู่ภาคการผลิต นอกจากนี้ ยังขาดการให้ความสำคัญกับการฝึก แบบต่อยอด การฝึกอบรมหรือฝึกทักษะเพิ่มเติม (retrain) เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับความต้องการของตลาดแรงงานในระยะสั้นได้ทัน โดยประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะเน้นการใช้ระบบ retraining เพื่อเพิ่มกำลังคนในสาขาขาดแคลนเพื่อตอบสนองความต้องการในระยะสั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 โอกาสใน การเรียนรู้ตลอดชีวิต ของคนไทยไม่หลากหลายขณะที่ความตระหนักในการใฝ่เรียนรู้ยังมีน้อย โดยมีข้อเท็จจริง ดังนี้

รูปแบบการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพคนตามปรัชญาการศึกษา มี 3 รูปแบบ ** ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในทาง

**** การศึกษาในระบบ** เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ เช่น การได้รับความรู้จากการพูดคุย สังเกต ร่วมกิจกรรม การเที่ยวสวนสาธารณะ สวนสัตว์ หนังสือนิทรรศการ ฟังเพลง ฯลฯ

ปฏิบัติมีการดำเนินงาน แบบ ต่างคนต่างจัด ไม่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นภาพรวมของการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต โดยเฉพาะการศึกษาตามอัธยาศัยยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เนื้อหาหลักสูตรขาดความหลากหลายและต่อเนื่อง ทั้งยังไม่ครอบคลุมเรื่องที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและทักษะชีวิตของบุคคลในสังคมที่เปลี่ยนแปลง การสร้างโอกาสทางการศึกษายังไม่ทั่วถึง และที่สำคัญประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง เนื่องจากความแตกต่างกันในทักษะความสามารถของแต่ละบุคคล ความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองกับชนบท และความไม่เท่าเทียมกันทางด้านเศรษฐกิจฐานะ

โครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อ

สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ด้วยตัวเองประกอบด้วยแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น / ภูมิปัญญาไทย และแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีทั้งการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา รวบรวมและจัดทำข้อมูลเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ และแหล่งเรียนรู้ในรูปสถาบัน เช่น พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด สวนสัตว์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน วนอุทยาน ศูนย์วิทยาศาสตร์ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการในปัจจุบันยังไม่เพียงพอต่อความต้องการและยังไม่กระจายครอบคลุมทุกพื้นที่ การบริหารจัดการทั้งในด้านเนื้อหาสาระและวิธีการยังไม่เอื้อต่อการศึกษารูปแบบ โครงสร้างพื้นฐานในการสนับสนุนการจัดการศึกษาอัธยาศัย ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญประการหนึ่งในการเชื่อมต่อการเรียนรู้ของคนไทยให้เป็นไปตลอดช่วง ชีวิตยังไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจัง

ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ข้อมูลในปี 2542-2543 ประเทศไทยมีโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศดีกว่าประเทศมาเลเซีย ซึ่งถูกจัดว่ามีความพร้อมน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย สิงคโปร์ อังกฤษ ญี่ปุ่น และเกาหลี กว่า 2-3 เท่า (แผนภูมิที่ 5) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการที่ประชากรไทยจะเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และการเรียนรู้ด้วยตัวเองโดยผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นเป็นเรื่องที่ท้าทายทั้งศักยภาพของคนและความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน

1.6 ลักษณะพื้นฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของไทยมีเอกลักษณ์และเป็นจุดแข็งแต่ขาดการอนุรักษ์และการประยุกต์ใช้ที่เหมาะสม

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ขณะเดียวกันคนไทยมีใจเปิดกว้างพร้อมรับวัฒนธรรมใหม่ๆ ตามกระแสโลกเสรีที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นโอกาสให้มีการพัฒนาศักยภาพของคนได้มากขึ้นหากคนไทยรู้เท่าทันโลก พร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลง สามารถสั่งสมทุนทางปัญญา อนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตามคนไทยส่วนใหญ่ยังขาดความสามารถในการเลือกรับ กลั่นกรอง และนำมาใช้ประโยชน์ในทางที่เหมาะสม ขาดภูมิคุ้มกันต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากับวัฒนธรรมและสื่อต่างๆ คุณธรรมและจริยธรรมเสื่อมลงอย่างต่อเนื่อง

สำหรับระบบการแพทย์และสาธารณสุข สังคมไทยมีการตื่นตัวและยอมรับการเลือกใช้บริการแพทย์แบบต่างๆ มากขึ้น เป็นการผสมผสานการรักษาพยาบาลในระบบการแพทย์แบบพหุลักษณะ ได้แก่ การแพทย์แผนปัจจุบัน การแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาไทยและ

การแพทย์ทางเลือก เช่น การแพทย์จีน การใช้สมุนไพร การนวดแผนโบราณ เป็นต้น โดยเฉพาะแพทย์แผนไทย แพทย์ทางเลือกซึ่งประเทศไทยมีศักยภาพสูงแต่ยังไม่มีมีการประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายเท่าที่ควร รวมทั้งยังขาดความรู้เท่าทันในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นทรัพย์สินของชาติ ซึ่งนำไปสู่การถูกเอารัดเอาเปรียบในเวทีโลก

2. การ ดำเนินงานเพื่อพัฒนาศักยภาพคนไทย

การพัฒนาศักยภาพคนไทย ในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจได้มีการดำเนินงานทั้งในเชิงโครงสร้างซึ่งต้องใช้เวลากว่าจะเห็นผลในทางปฏิบัติ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การทดลองนำร่องรูปแบบใหม่ๆ และการสร้างความเข้าใจในแนวทางแก้ไขปัญหายังมีส่วนร่วม ซึ่งหลายเรื่องเกิดผลในทางปฏิบัติ หลายเรื่องยังไม่ได้เกิดผลอย่างสมบูรณ์ต้องใช้เวลาต่อเนื่อง สรุปการดำเนินงานสำคัญ ๆ ดังนี้

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ .ศ. 2540 ได้วางสิทธิขั้นพื้นฐานและนโยบายแห่งรัฐที่ต้องดำเนินการจึงเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดการปฏิรูปสำคัญ ๆ และส่งผลให้มีการออกกฎหมาย หรือ พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ เพื่อสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาศักยภาพคน เช่น

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีเป้าหมายสำคัญให้บุคคลทุกคนมีสิทธิและโอกาสเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพเสมอกันตลอดชีวิต ปฏิรูประบบและกระบวนการเรียนรู้โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ให้รู้วิธีเรียนรู้ รวมทั้งการระดมและกระจายทรัพยากร จัดการศึกษาให้กว้างขวางทั่วถึงและเป็นธรรม ปัจจุบันได้มีการจัดทำกฎหมายประกอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจำนวน 23 ฉบับเสร็จแล้วอยู่ระหว่างการนำเสนอขอความเห็นชอบตามขั้นตอน ขณะเดียวกันได้มีการทดลองดำเนินการในหลายเรื่อง เช่น การสร้างครูต้นแบบ ครูแกนนำ ปรับหลักสูตรการผลิตครู จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การทดลองนำร่องบริหารจัดการในเขตพื้นที่การศึกษา ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ได้มีการขอแก้ไขพระราชบัญญัติการศึกษางานประเด็นในเชิงการบริหารซึ่งไม่น่าจะ กระทบต่อ ปรชญาทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติแต่อาจมีผลกระทบต่อการปรับเวลาการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ

- พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพ แห่งชาติ พ.ศ.... และพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ซึ่งใช้เป็นธรรมนูญด้านสุขภาพของคนไทยที่มุ่งให้ทุกคนได้มีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยทุกคนในสังคมต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการสร้างเสริมสุขภาพ

- พระราชบัญญัติ พัฒนาฝีมือแรงงาน พ .ศ.. เพื่อให้นายจ้างหรือสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมฝีมือแรงงาน ยกย่องมาตรฐานฝีมือแรงงาน โดยการจัดตั้งสถาบันเฉพาะทางให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพในการแข่งขัน จัดตั้งกองทุนพัฒนาฝีมือแรงงาน การจัดทำมาตรฐานฝีมือแรงงานและกระบวนการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน

2.2 การปฏิรูประบบราชการ มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 5 ด้าน ได้แก่ การปรับบทบาท ภารกิจและวิธีการบริหารงานภาครัฐ การเปลี่ยนแปลงระบบงบประมาณ การเงิน และพัสดุ การปรับเปลี่ยนระบบบริหารงานบุคคล การปรับเปลี่ยนกฎหมาย และการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและค่านิยมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีผลในทางปฏิบัติหลายเรื่อง เช่น การทดลองปรับระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลลัพธ์ การปรับ โครงสร้างกระทรวงใหม่ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติให้ปรับเป็น 20 กระทรวง เป็นต้น

2.3 มาตรการบรรเทาปัญหาการว่างงานและการปฏิรูปภาคสังคม ตามกรอบนโยบายความร่วมมือระหว่างธนาคารพัฒนาเอเชียและรัฐบาลไทย โดยในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจมีการดำเนินมาตรการเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาผู้ที่ถูกปลดออกจากงาน และการรักษาสถานะการเป็นนักเรียนนักศึกษาของเด็กและเยาวชนไทย โดยการจัดทำโครงการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ตกงาน จัดฝึกอบรมเพิ่มเติม ส่งแรงงานไปทำงานต่างประเทศ รวมทั้งการให้ทุนการศึกษาและการเพิ่มงบประมาณในกองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา เป็นต้น

2.4 การเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษาและสาธารณสุข

การเตรียมความพร้อมและการดำเนินงานเพื่อไปสู่การเปิดเสรีการค้าและบริการด้านการศึกษาและสาธารณสุข ได้ก้าวหน้าไปในระดับหนึ่ง สรุปได้ดังนี้

- **ด้านการศึกษา** ประเทศไทยได้ผูกพันการเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษา ภายใต้กรอบ WTO ใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และการศึกษาผู้ใหญ่ ส่วนระดับอุดมศึกษา ยังไม่ได้ผูกพัน แต่กฎหมายไทยเอื้อต่อการเข้ามาลงทุนของต่างประเทศ อยู่แล้ว ประกอบกับ ทบวงมหาวิทยาลัยมีนโยบาย สนับสนุนการอุดมศึกษาไปสู่สากล โดยส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยเปิดสอนหลักสูตรร่วมกับมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ซึ่งการดำเนินงาน ดังกล่าวมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญต้องสร้างศักยภาพคนไทยและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้นเพื่อให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาในภูมิภาคนี้

- **ด้านสาธารณสุข** ประเทศไทยยังไม่ได้มีข้อผูกพันเปิดเสรีการค้าบริการ ในสาขาบริการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ แต่ในทางปฏิบัติได้มีการเปิดเสรีการค้าบริการสาธารณสุข ไปบ้างแล้วภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายไทยที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะการให้บริการในลักษณะนำเงินตราเข้าประเทศหรือคล้ายกับสินค้าส่งออก โดยโรงพยาบาลเอกชนขนาดใหญ่ในกรุงเทพฯ ให้บริการแก่ผู้ป่วยจากประเทศเพื่อนบ้าน

2.5 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9

กรอบแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ยังคงยึดคนเป็นศูนย์กลางเช่นเดียวกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยในช่วงปี 2545 - 2549 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญใน 3 กลุ่ม คือ การสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม การเสริมสร้างฐานรากของสังคมไทยให้เข้มแข็ง และการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เข้าสู่สมดุลและยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพคนและการเรียนรู้ในแต่ละมิติ เช่น การสนับสนุนนวัตกรรมโดยการประยุกต์ใช้วิทยาการที่ทันสมัยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลักดันให้เอกชนลงทุนในการวิจัย

พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเพิ่มศักยภาพคนให้มีทักษะในการบริหารจัดการ การแก้ปัญหา สามารถเรียนรู้เชิงปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีจิตสำนึกการเรียนรู้และปรับปรุงทักษะฝีมือของตนเองอย่างต่อเนื่อง

3. บ ทเรียนจากการพัฒนา

จากข้อเท็จจริงและการดำเนินการในเชิงนโยบายและแผน หลายเรื่องมีผลปรากฏในระยะสั้น และหลายเรื่องต้องการการสร้างความเข้าใจและการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับกระบวนการพัฒนาในช่วงก่อนวิกฤตที่เน้นเป้าหมายเศรษฐกิจเป็นหลัก ได้ปรับเปลี่ยนเป้าหมายการพัฒนา มายืด คนเป็นศูนย์กลาง ทำให้การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาศักยภาพของคนไทยมีจุดอ่อนและจุดแข็งหลายประการที่เป็นบทเรียนสำหรับการดำเนินงานต่อไป ดังนี้

3.1 การลงทุนทางการศึกษายังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ จากงบประมาณที่จัดสรรให้ภาคการศึกษา และฝึกอบรมมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจยังได้ใช้เงินกู้มาสนับสนุนทั้งการให้ทุนการศึกษาและการฝึกอบรม งบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษาของประเทศไทยคิดเป็นประมาณร้อยละ 4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ซึ่งนับเป็นการลงทุนที่ไม่น้อย อีกทั้งยังมากกว่าหลายประเทศแม้แต่ญี่ปุ่น เกาหลี สิงคโปร์ ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 3.6, 3.7 และ 3.0 ตามลำดับ หากแต่ประเทศไทยได้ผลจากการลงทุนต่ำกว่าทั้งปริมาณและคุณภาพ โดยมีอัตราการเข้าเรียนในระดับตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษาน้อยกว่าประเทศดังกล่าว และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็ยิ่งต่ำกว่า จากข้อมูลของ IEA, TIMSS 1999 International Mathematics/Science Report พบว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชั้น ม .2 วิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของนักเรียนไทยได้ต่ำกว่า 500 ในขณะที่ทั้งสามประเทศดังกล่าวมีคะแนนเกิน 500 และถึงขั้น 600 คะแนนด้วย (ตารางที่ 2) การที่ประสิทธิภาพการลงทุนของประเทศไทยยังอ่อนด้อย สาเหตุหลักอย่างหนึ่ง เนื่องจากงบลงทุนสำหรับการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในสิ่งปลูกสร้างและการจัดหาสิ่งของมากกว่าการพัฒนาคุณภาพคนอย่างจริงจัง รัฐผูกขาดการจัดการศึกษาโดยไม่ได้แยกแยะและกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่าอะไรที่จำเป็นต้องลงทุนเองและอะไรที่ต้องสร้างความร่วมมือ รวมทั้งยังไม่ได้คำนึงถึงผู้รับผลประโยชน์เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทางการศึกษาด้วย แสดงให้เห็นว่าการบริหารและการใช้เงินทางการศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม

จากการดำเนินงานดังกล่าว มีจุดแข็งที่ชัดเจนว่าการพัฒนาการศึกษาได้รับสนับสนุนงบประมาณตามนโยบายและแผนพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ แต่ในภาวะข้อจำกัดของงบประมาณ และความจำเป็นที่จะต้องจัดบริการการศึกษาตามสิทธิที่ประชากรไทยพึงได้อย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรี จึงต้องปรับปรุงการลงทุนทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คำนึงถึงความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการพัฒนากำลังคนเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน ควรเน้นการร่วมลงทุนและความร่วมมือในลักษณะการประสานประโยชน์รวมถึงผู้ได้รับประโยชน์ มีส่วนร่วม

รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทางการศึกษาด้วย เพื่อให้การลงทุนเกิดประโยชน์สูงสุดกับทุกฝ่ายและ เป็นการ
ใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมที่มีอยู่หลากหลายเพื่อพัฒนาศักยภาพคนไทยให้ยั่งยืน และนำไปสู่การ
เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยให้เข้มแข็งต่อไป

3.2 กระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมขาดความเชื่อมโยงไปสู่ระดับต่าง ๆ อย่างเป็น

ระบบ การปฏิบัติตามแผนพัฒนาฯ โดยเน้นการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่ตามภารกิจอย่างมี
ส่วนร่วมของทุกฝ่าย พบว่า กระบวนการดังกล่าวขาดความเชื่อมโยงระหว่างแผนชาติ แผนงาน และ
แผนเงิน ยังมีการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ทำให้กรอบแนวคิดแบบองค์รวมของแผนชาติไม่สามารถ
ดำเนินการได้ตามแผนที่วางไว้ นอกจากนี้ยังขาดภาวะผู้นำในทุกระดับเพื่อสร้างพลังร่วมกัน ให้พร้อม
รับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก อย่างไรก็ตาม มีการดำเนินงานในหลายเรื่องเพื่อแก้ไขปัญหา
ดังกล่าวทั้งการปฏิรูประบบราชการ การกระจายอำนาจ มาตรการการเงินการคลังไปสู่ท้องถิ่นและการ
ปฏิรูปการศึกษา ซึ่งในเบื้องต้นพบว่าต้องเร่งสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ
และการกระจายการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ และการสร้างความรู้ความเข้าใจและการส่งต่อบริการ
ในแต่ละระดับ หรือจุดเน้นของการจัดบริการทางการศึกษาในแต่ละระดับทั้งระดับชาติ ระดับภูมิภาค
และระดับท้องถิ่น ที่สอดคล้องและสนับสนุนกันอย่างเชื่อมโยงตามปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต
การสร้างความตระหนักในท้องถิ่นและชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนา
ศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง

3.3 การพัฒนาคุณภาพการศึกษายังไม่มีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและยอมรับได้

ของทุกฝ่าย ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้มีการจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐาน และ
ประเมินคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนากรอบแนวทางและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกและมี
ระบบการประกันคุณภาพภายใน นับว่าเป็นจุดแข็งที่สำคัญ ในระบบดังกล่าวยังขาดการวัดคุณภาพ
มาตรฐานการศึกษาของเด็กร่วมกันทั่วประเทศเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้ได้
มาตรฐานใกล้เคียงกันในทุกพื้นที่ สำหรับการประกันคุณภาพของบัณฑิต ช่างเทคนิคและฝีมือแรงงาน
มีกรอบแนวทางแต่การดำเนินงานล่าช้าและน่าจะมีการจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานและเกณฑ์
การประเมินโดยเร่งด่วน เพื่อให้สามารถพัฒนาวิธีการผลิตบัณฑิตและควบคุมคุณภาพและพร้อมให้มี
การตรวจสอบ ซึ่งจะทำให้บริการการผลิตกำลังคนของสถาบันการศึกษาและฝึกอบรมของไทยสามารถ
แข่งขันได้และนำไปสู่การสร้าง ความมั่งคั่งแก่ประเทศชาติต่อไป

การสร้างคุณภาพของเด็กและเยาวชน และการสร้างโอกาสให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
ดำเนินการได้ในขอบเขตจำกัด การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนให้เด็กคิดเป็น วิเคราะห์ คัดคว้า
และวิจัยได้ ครูเป็นตัวละครสำคัญซึ่งต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้เช่นเดียวกับเด็กจึงจะไปสอนเด็กได้
ในทางปฏิบัติมีกลุ่มครูอยู่จำนวนไม่น้อยที่มีความตื่นตัวปรับปรุงตัวเอง มีการฝึกอบรมและสร้าง
ครูต้นแบบ ครูแกนนำแล้วในหลายพื้นที่ซึ่งเป็นต้นทุนได้ในระดับหนึ่ง แต่หากการฝึกอบรมดำเนินการ
ไปเรื่อย ๆ ในจำนวนครูที่มีมากกว่า 500,000คน จะเป็นอุปสรรคสำคัญในการสร้างศักยภาพ คนไทย
ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องเร่งพัฒนาครูในระบบอย่างจริงจังและกว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะ
ครูแกนนำเพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบทวีคูณ

ส่วนที่ 2 คนไทยต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร : ศักยภาพคนไทยที่พึงมี

1. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโลก

สภาวะการเติบโตของสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประเทศต่างๆ ในประชาคมโลกต้องเร่งปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และไม่มีข้อยกเว้นสำหรับ ประเทศไทยที่ต้องเผชิญกับการ จัดระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆ เป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดที่สำคัญที่ ประเทศไทย ต้องวิเคราะห์ผลกระทบหรือทำความเข้าใจในสภาวะการณ์นั้น ซึ่งมีปัจจัยสำคัญ ๆ ดังนี้

1.1 กระแส โลกาภิวัตน์ และการจัดระเบียบเศรษฐกิจใหม่ของโลก

เกิด การเคลื่อนย้ายเงินทุน การขยายตัวของการค้า บริการ ข้อมูลข่าวสาร และการเคลื่อนย้ายบุคคล ตลอดจนการติดต่อสื่อสารที่มีการเชื่อมโยง ข้ามพรมแดนอย่างเสรี ไปสู่ทุกจุดในทุกภูมิภาคของโลก ซึ่งผลกระทบที่มีแนวโน้มชัดเจนคือการลดขนาดของสถานประกอบการ และธุรกิจบริการต่าง ๆ รวมทั้งรูปแบบการทำงาน นอกจากนั้นยังมีผลต่อ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ค่านิยม ซึ่งจะเป็นข้อจำกัดที่มีผลต่อการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะบทบาทภาครัฐในการเป็นผู้ดำเนินการเองจะน้อยลง จะเป็นผู้ส่งเสริมและสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการบริหารจัดการของภาคเอกชนให้แข่งขันได้ จึงจำเป็นต้องมีสร้างพื้นฐานความรู้ของคนไทยและการเตรียมความพร้อมที่ดีให้ระบบเศรษฐกิจไทยในการรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

1.2 การเปิดเสรีและการกีดกันทางการค้า

แม้จะเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามแต่ในระบบเศรษฐกิจโลกปัจจุบันจะดำเนินคู่ขนานกันไป ผลกระทบที่เห็นได้ชัดคือ ประเทศมหาอำนาจยังมีความได้เปรียบในการแข่งขันสูง เนื่องจากมีอำนาจต่อรองที่มากกว่าประเทศกำลังพัฒนา และมีการใช้มาตรการทุกรูปแบบเพื่อกีดกันทางการค้า โดยเฉพาะการใช้มาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษี ประเทศไทยมีการเปิดเสรีการค้าและบริการในหลายสาขา นับเป็นโอกาสที่สำคัญในเวทีโลกซึ่งคนไทยต้องสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องข้อผูกพันทางการค้าต่อประเทศไทย สามารถกำหนดกลไกการเตรียมการเพื่อรองรับการเปิดเสรีการค้าและบริการ และที่สำคัญคือ ศักยภาพในการเจรจาเพื่อไม่ให้ประเทศเสียเปรียบในเชิงการค้า ซึ่งประเทศไทยมีทักษะและความเข้าใจในเรื่องนี้ค่อนข้างจำกัด จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนากลไกและกำลังคนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้รู้เท่าทันและสามารถต่อรองให้เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

1.3 ระบบเศรษฐกิจ สังคมฐานความรู้(Knowledge based Economy/ Society)

ในศตวรรษที่ 21 โลกเริ่มเข้าสู่กระแสการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งทำให้สังคมโลกในปัจจุบันและในอนาคตเข้าสู่สังคมยุคใหม่ แต่ยังคงอยู่ภายใต้ระบบทุนนิยม โดยมีการใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นเครื่องมือในระบบการผลิตที่เข้มข้นและซับซ้อนเพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันของโลกที่มีการพึ่งพาเชื่อมโยงระหว่างกัน (Inter-connected) โดยไม่มีพรมแดน ในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ คนจะเป็นตัวกลางและเป็นสื่อที่สำคัญในการสร้างและการ

กระจายความรู้ อันจะนำไปสู่การปรับตัวให้เข้ากับสภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป สามารถพึ่งตนเองและยกระดับคุณภาพชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสม การสร้างโอกาสการเรียนรู้ที่หลากหลายจะเป็นกระบวนการสำคัญที่สุดที่ทำให้คนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.4 ความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม (Multi-Dimensional Linkage)

เป็นองค์ประกอบของการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การใช้อำนาจต่อรองทางการเมืองของประเทศมหาอำนาจในการผลักดันเพื่อให้มีความได้เปรียบ ในเชิงการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ขณะที่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคในแนวโนมขยายตัวมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการปรับโครงสร้างในด้านการค้าการลงทุนของประเทศต่างๆ ในโลก และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านความได้เปรียบเสียเปรียบในเชิงการแข่งขัน

1.5 โครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศ จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้ง

ภายในและภายนอกประเทศ ทำให้ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต้องปรับเปลี่ยน จากการเติบโตทางเศรษฐกิจที่อาศัยความได้เปรียบของทรัพยากร (ที่ดิน แรงงาน และทุน) หรือความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) มาให้ความสำคัญกับความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (Competitive Advantage) ซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรม จากการที่ IMD ได้จัดอันดับขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศไทย ที่พิจารณาจาก 4 กลุ่มปัจจัยเปรียบเทียบกัน ใน 49 ประเทศ ในปี 2544 ประเทศไทยถูกจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันอยู่ที่ 38 จาก 49 ประเทศ ลดลงจากปี 2543 ถึง 3 อันดับ (ตารางที่ 3) โดยกลุ่มปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของไทยในอนาคต ได้แก่ กลุ่มปัจจัยด้าน ประสิทธิภาพของภาคธุรกิจ โดยเฉพาะปัจจัยย่อยด้านผลิตภาพหรือประสิทธิภาพการผลิตที่ต่ำกว่าทุกประเทศในเอเชียยกเว้นอินเดีย นอกจากนี้กลุ่ม ปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และด้านเทคโนโลยีก็ยังเป็นปัจจัยที่เป็นปัญหามาก (ตารางที่ 4) อย่างไรก็ตาม เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน ประเทศไทยจำเป็นต้องทบทวนสาขาการผลิตที่มีศักยภาพในการแข่งขันสูง เช่น สาขาเทคโนโลยีชีวภาพด้านการเกษตรและอาหาร และการแพทย์และสาธารณสุข ด้านการค้าอัญมณีและเครื่องประดับ และด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพการแข่งขันของประเทศอย่างครบวงจร

1.6 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไทย ผลจากการวางแผน

ครอบครัวและสุขภาพของคนไทยที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงไป โดยประชากรวัยเด็กจะมีสัดส่วนลดลงอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 25.4 ในปี 2543 คาดว่าจะลดลงเหลือร้อยละ 21.9 ในปี 2549 จึงเป็นโอกาส ในการพัฒนาคุณภาพประชากรอย่างเต็มที่ ประชากรวัยแรงงานจะยังคงมีสัดส่วนสูง โดยเพิ่มจากร้อยละ 50.0 ในปี 2513 เป็นร้อยละ 65.2 และร้อยละ 67.4 ในปี 2543 และปี 2549 ตามลำดับ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และสามารถรับภาระพึ่งพิงของเด็กและผู้สูงอายุ การพัฒนาคนกลุ่มนี้ จะมุ่ง ส่งเสริมสุขภาพ การศึกษา การพัฒนาทักษะตามความถนัดที่เหมาะสมกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อ

เพิ่มผลิตภาพแรงงาน สำหรับวัยสูงอายุเป็นกลุ่มที่เริ่มมีสัดส่วนสูงขึ้นจากร้อยละ 5.4 เป็นร้อยละ 9.3 เพิ่มเป็นร้อยละ 10.7 ในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งคนชราควรได้รับการสนับสนุนในการใช้ชีวิตในวัย สูงอายุอย่างมีคุณค่าได้รับการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจและ สามารถ ประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวมีผลต่อการวางแผนพัฒนา และการบริหารจัดการประชากรให้เหมาะสมสอดคล้องในแต่ละช่วงวัย นอกจากนั้นสถานการณ์ที่อาจ ส่งผลต่อคุณภาพของประชากรตามโครงสร้างดังกล่าว คือ จำนวนผู้ติดเชื้อ เอชไอวี ในปี 2543 มีประมาณ 984 ,000 ราย เพิ่มเป็นประมาณ 1,109,000 ราย ในปี 2549 และในจำนวนผู้ติดเชื้อรายเก่าได้พัฒนาไปเป็นผู้ ป่วยเอดส์ และพบมากในกลุ่มวัยทำงาน (ในช่วงอายุ 25-34ปี) ซึ่งคาดว่าจะมีผลกระทบต่อผลิตภาพแรงงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. การเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสังคมฐานความรู้ : ศักยภาพที่คนไทยพึงมี

ความก้าวหน้าของฐานความรู้และนวัตกรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เป็น ปัจจัยชี้้นำในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของแต่ละประเทศในระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ ประกอบกับ กระแสการค้าผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์จะมีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและกระแส โลกาภิวัตน์ มีแนวโน้มที่จะขยายช่องว่างความไม่เป็นธรรมในสังคมให้เกิดขึ้นระหว่างประเทศที่ พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา โดยเฉพาะช่องว่างความรู้ที่แตกต่างกันทำให้เกิดความ เหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และความไม่เป็นธรรมในสังคม ซึ่งถูกซ้ำเติมโดยปัญหาช่องว่างทาง เทคโนโลยีในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ประเทศไทยจึงต้องปรับตัวให้ สามารถก้าวตามโลกได้อย่างรู้เท่าทันมากขึ้น รู้จักเลือกใช้โอกาสความก้าวหน้าทางวิทยาการมา เป็นประโยชน์ในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่ยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ มีการ สร้างภูมิคุ้มกันประเทศเพื่อป้องกันการถูกเอารัดเอาเปรียบ

การพัฒนาให้คนไทยมีศักยภาพพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ปัจจัยต่างๆให้รอบคอบ ทำนายการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น และปรับตัวได้อย่าง รวดเร็ว พัฒนากลไกในการปรับตัวและการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดภาวะวิกฤต สามารถปิดช่องว่างความรู้และ สร้าง ความเชื่อมโยงความรู้จากภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น การเลือกรับความรู้นั้นมาต่อยอดเพื่อประโยชน์ปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ภาพลักษณ์ดังกล่าว นำมาสู่แนวทางของการปรับตัวที่ควรให้ความสำคัญกับ การพัฒนาศักยภาพคน การเพิ่มผลผลิต (Productivity) โดยเฉพาะการเพิ่มผลิตภาพของแรงงาน (Labor Productivity) ดังนั้น ศักยภาพของ คนไทยที่พึงประสงค์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน จะต้องเป็นคนที่มีความลักษณะ ดังนี้

2.1 มีคุณภาพ ได้รับการพัฒนาอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และ

คุณธรรม ตระหนักในความสำคัญที่จะพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม สามารถ เพิ่มเติมความรู้และทักษะใหม่ๆ ด้วยตนเองให้ทันกับ กระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมีภาวะผู้นำ

2.2 เป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะพื้นฐานครบถ้วน โดยเฉพาะทักษะด้าน

ภาษาต่างประเทศ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ กฎระเบียบ กติกาสากล การบริหารจัดการ การ

แก้ปัญหา ซึ่งต้องควบคู่กับความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในสาขาที่จบออกมาเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งด้วยกัน

2.3 มีศักยภาพในการเพิ่มผลผลิต มีความรู้ทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยสอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ มีขีดความสามารถที่จะรับถ่ายทอด เรียนรู้ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทั้งที่มีอยู่แล้วในประเทศและที่นำเข้าจากต่างประเทศ มีทักษะ เจตคติ และมีวินัยในการทำงานที่ดี มีขีดความสามารถทางเทคนิคการผลิต การจัดการและการตลาด

จากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศในมิติต่าง ๆ สะท้อนให้สังคมไทยต้องเผชิญกับสิ่งใหม่ๆ สภาพแวดล้อมใหม่ๆ ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและเป็นข้อจำกัด เราจะบริหารความเสี่ยงอย่างไรในโอกาสที่มองเห็น ซึ่งกลไกสำคัญในการจัดการกับความเสี่ยงและการใช้ประโยชน์จากโอกาสคือศักยภาพของคนไทยและการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง และเมื่อประเมินกับสถานะของศักยภาพคนไทยและโอกาสในการเรียนรู้ของคนไทยในปัจจุบัน จึงเป็นปัญหาวิกฤตที่ทำลายการจัดการร่วมกันของคนในชาติ

ส่วนที่ 3 ประเด็นท้าทายและข้อเสนอเชิงนโยบาย

เมื่อเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ จะพัฒนาศักยภาพคนไทยอย่างไรให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างมี คุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถสร้างความมั่งคั่งแก่ประเทศชาติ และที่สำคัญคือจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคนไทยให้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แสวงหาความรู้ใหม่ และการสร้างสภาพแวดล้อมให้คนไทยสามารถเรียนรู้ได้ตลอดช่วงชีวิตได้อย่างไร จึงเป็นปัญหาวิกฤตที่ทำลายกระบวนการพัฒนา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง จะพัฒนาศักยภาพคนไทยให้เข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ อย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. เร่งสร้างความเข้มแข็งให้ประชากรไทยทุกคนเพื่อเป็นฐานที่สำคัญไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำไปสู่อาชีพต่าง ๆ โดย

1.1 เร่งรัดการศึกษาพื้นฐาน 12 ปีอย่างมีคุณภาพ ที่เน้นการปรับกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ สามารถเรียนรู้ด้วยตัวเอง ใฝ่หาความรู้ อย่างต่อเนื่อง โดยมีการกำหนดบทบาทของครูให้ชัดเจน ควบคู่ไปกับการกระจายการจัดการศึกษาไปสู่ท้องถิ่น ให้เร็วที่สุด โดยกำหนดบทบาท ทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ที่ชัดเจนในการจัดการ การศึกษาของเด็ก ปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ให้เข้าถึงเป้าหมายอย่างมีคุณภาพในหลากหลายรูปแบบ

1.2 ปรับระบบการผลิตกำลังคนระดับกลางให้เน้นสมรรถนะทางอาชีพ (competency-based^{*}) ควบคู่กับการสร้างระบบทดสอบความถนัดของเด็ก เพื่อให้โครงสร้างกำลังคนมีความสอดคล้อง กับการ พัฒนา ประเทศ ไปสู่การเป็นผู้สร้างเทคโนโลยี และเป็นผู้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีต่อไป

1.3 ให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่เน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายที่สะท้อนการลงทุนมากขึ้น ควบคู่กับการ มีระบบการบริหารจัดการที่มีอิสระ คล่องตัวสามารถแข่งขันได้ เพื่อสนับสนุนการเปิดเสรีบริการด้านการศึกษาของประเทศ

2. เร่งจัดการกับปัญหา คุณภาพการศึกษา ในเรื่องที่มีลำดับความสำคัญสูง ดังนี้

2.1 ให้มีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอให้ทันต่อความก้าวหน้าของโลก รวมทั้งการสร้างความรู้ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการการเรียนการสอน

2.2 ปฏิรูประบบการผลิตครูให้เน้นวิชาที่สอนและทักษะความรู้ที่จำเป็น โดยยกเลิกระบบการผลิตครูตามระดับการศึกษา รวมทั้งสร้างระบบ จูงใจให้ครูพัฒนาตนเองตลอดเวลา ควบคู่กับการขยายผลโครงการนำร่องในเรื่องครูแกนนำและครูต้นแบบ

2.3 การ สร้างหลักประกันด้านคุณภาพการศึกษา

- สร้างเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพตามระดับชั้น และหรือตามหลักสูตรต่าง ๆ ในระยะแรกควรเริ่มที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดให้มีข้อสอบกลางทั้งประเทศและนำผลการสอบมาปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- เร่งรัดให้มีกลไกการตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับทั้งภายในภายนอกสถานศึกษา ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์โดยมีเครื่องชี้วัดชัดเจน
- จัดทำตัวชี้วัดกลางที่คัดเลือกจากตัวชี้วัดที่มีในระบบการประเมินคุณภาพ มาตรฐานการศึกษาและจัดให้มีเกณฑ์การประเมินหรือเกณฑ์การแปลผลที่เป็นระดับชาติ

3. ทบทวนกระบวนการสร้างเสริมสุขภาวะให้ประชาชนมี ความรู้ ความเข้าใจ และรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน เช่น ความรู้ด้านโภชนาการ การออกกำลังกาย และนันทนาการ เป็นต้น รวมทั้งกำหนดขอบเขต ขั้นตอน บทบาท ความรับผิดชอบของฝ่ายต่างๆให้ชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การสนับสนุนงบประมาณให้มีสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างงบประมาณเพื่อส่งเสริมสุขภาพและงบประมาณเพื่อการรักษาพยาบาล

ประเด็นที่สอง จะสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการสร้างคนมีความรู้ สร้างแรงงานฝีมือ และการสร้างผู้ประกอบการที่ดี ได้อย่างไร

* องค์ประกอบของ competency ได้แก่ Knowledge, Know-how (Practical Skills) และ Attitudes

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. เร่งจัดทำระบบความร่วมมือในการผลิตและพัฒนากำลังคน ให้มีคุณภาพตามความต้องการของตลาดแรงงานในรูปแบบ ทวิภาคี หรือ พหุภาคี และทั้งการพัฒนาแบบต่อยอดที่เชื่อมโยงกับการจ้างงาน ตลอดจนการยกระดับทักษะฝีมือของผู้ที่อยู่ในสถานประกอบการ
2. จัดทำแผนความร่วมมือระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรมต่าง ๆ กระทรวงแรงงานฯ และกรมการศึกษานอกโรงเรียนในการยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของแรงงานในสถานประกอบการให้ได้อย่างน้อย 9 ปี
3. ส่งเสริมให้ภาคเอกชนโดยเฉพาะภาคการผลิตสาขาต่าง ๆ สร้าง กลไกการประเมินคุณวุฒิวิชาชีพจากสมรรถนะในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการ เทียบมาตรฐานฝีมือและเป็นการพัฒนาผลิตภาพแรงงาน
4. สร้างความรู้ใหม่ โดยการ ผลิตและพัฒนานักวิจัยที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล ในสาขาที่ไทยมีศักยภาพสูง เช่น เทคโนโลยีชีวภาพ การแปรรูปด้านการเกษตรและอาหาร และด้านยานยนต์ เป็นต้น โดยให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ

ประเด็นที่สาม จะสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างไร

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. การปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้คนไทยมีความเข้าใจและความตระหนักในการเรียนรู้ ใฝ่รู้ รักการอ่าน โดย
 - 1.1 สร้างความเข้าใจกับ อบต. อบจ. เทศบาล ฯลฯ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน รวมทั้งกำหนดเป็นภารกิจขององค์กรส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชนจัดกิจกรรมร่วมกับองค์กรภาครัฐ และสื่อต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 - 1.2 เผยแพร่แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และกระตุ้นให้คนเข้าไปใช้ประโยชน์ในแหล่งเรียนรู้ผ่านสื่อของรัฐทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง
2. พัฒนาสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อ บัณฑิตบุคคล ครอบครัว ชุมชนและประเทศ รวมทั้งพัฒนาฐานข้อมูลและการเผยแพร่อย่างเป็นระบบ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคโดยเฉพาะด้านสุขภาพ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีแหล่งความรู้และข้อมูลในระดับท้องถิ่นที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและสืบค้นข้อมูลความรู้ต่างๆ ได้ง่ายและรวดเร็ว เช่น ให้ อบต. จัดแหล่งข้อมูลระดับตำบล สร้างความหลากหลายของสื่อสิ่งพิมพ์ในห้องสมุดชุมชน ให้ห้องสมุดทุกแห่งจัดบริการอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพของผู้เรียน ชั้น ม.3 ด้านความรู้ความคิด จำแนกตามวิชา
ปีการศึกษา 2543

วิชา	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย
ภาษาไทย	53.045
ภาษาอังกฤษ	39.057
สังคมศึกษา	48.165
คณิตศาสตร์	31.445
วิทยาศาสตร์	40.435
การเขียนภาษาไทย	50.931
การเขียนภาษาอังกฤษ	26.497
การงานและอาชีพ	51.190
ภาษาไทย (รวม)	52.290
ภาษาอังกฤษ (รวม)	33.691

ที่มา : กรมวิชาการ, สรุปผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา, 2544.

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบประสิทธิผลของการลงทุนด้านการศึกษา จำแนกตามประเทศ

ประเทศ	อัตราการเข้าเรียน ¹			งบประมาณ ² (% ของ GDP)	อันดับของการ ตอบสนองต่อการ แข่งขันด้าน เศรษฐกิจ ³	คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ ⁴ ทางการเรียน ชั้น ม.2	
	ประถม	มัธยม	อุดม			คณิต *	วิทยาศาสตร์**
แคนาดา	102	105	87.3	6.9	13	531	533
สหรัฐอเมริกา	102	97	80.9	5.4	24	502	515
อังกฤษ	116	129	52.3	5.3	30	496	538
ออสเตรเลีย	101	148	79.8	5.5	7	525	540
นิวซีแลนด์	99	114	62.6	7.3	27	491	510
ญี่ปุ่น	101	103	40.5	3.6	46	579	550
เกาหลี	94	102	67.7	3.7	44	587	549
สิงคโปร์	94	74	38.5	3.0	3	604	568
ไทย	87	56	22.1	4.8	47	467	482
มาเลเซีย	101	64	11.7	5.2	32	519	492
ฟิลิปปินส์	114	77	29	3.2	25	345	345
ฮ่องกง	94	73	-	2.9	28	582	530
จีน	123	70	5.6	2.3	41	-	-

ที่มา : 1,2 ; UNESCO , World Education Report , 2000. ,

3 ; IMD, World Competitiveness Yearbook, 2001.

4 ; * IEA, TIMSS 1999 International Mathematics Report.

** IEA, TIMSS 1999 International Science Report.

ตารางที่ 3 อันดับความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติ พ.ศ. 2540-2544

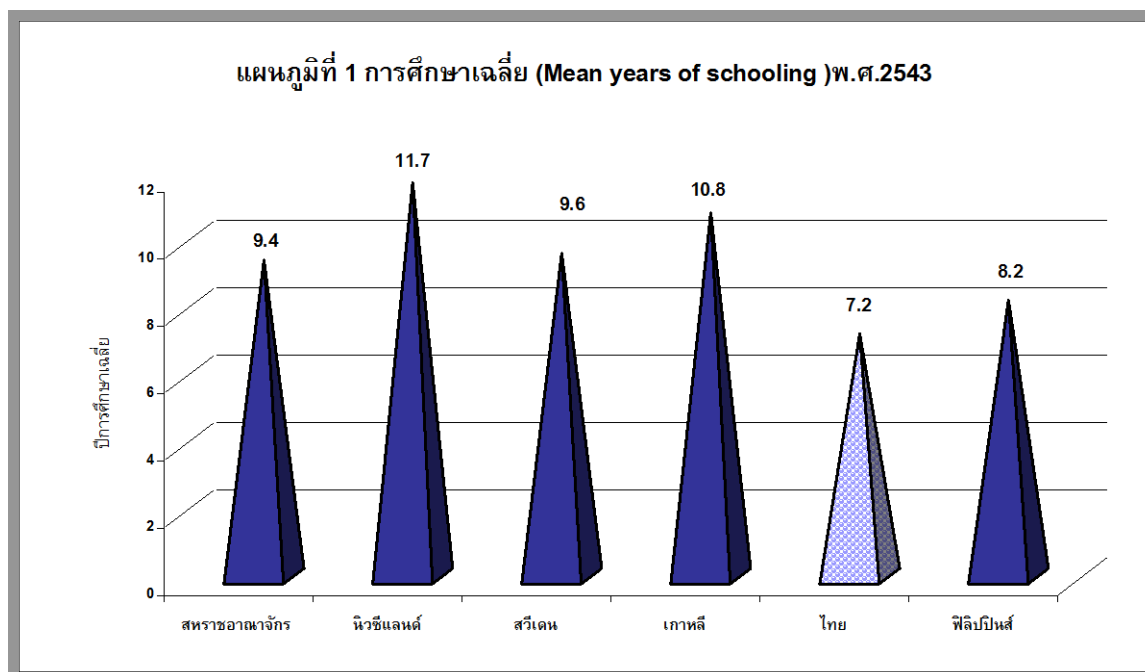
ประเทศ	พ.ศ. / อันดับ				
	2540	2541	2542	2543	2544
สหรัฐอเมริกา	1	1	1	1	1
สิงคโปร์	2	2	2	2	2
ฮ่องกง	3	5	6	12	6
ออสเตรเลีย	15	12	11	10	11
ไต้หวัน	18	14	15	20	18
สหราชอาณาจักร	9	13	19	16	19
ญี่ปุ่น	17	20	24	24	26
เกาหลี	30	36	41	28	28
มาเลเซีย	14	19	28	27	29
จีน	27	21	29	30	33
ไทย	31	41	36	35	38
ฟิลิปปินส์	29	32	31	37	40
อินเดีย	41	38	42	39	41
อินโดนีเซีย	38	40	47	44	49

ที่มา : IMD. The World Competitiveness Yearbook 2001.

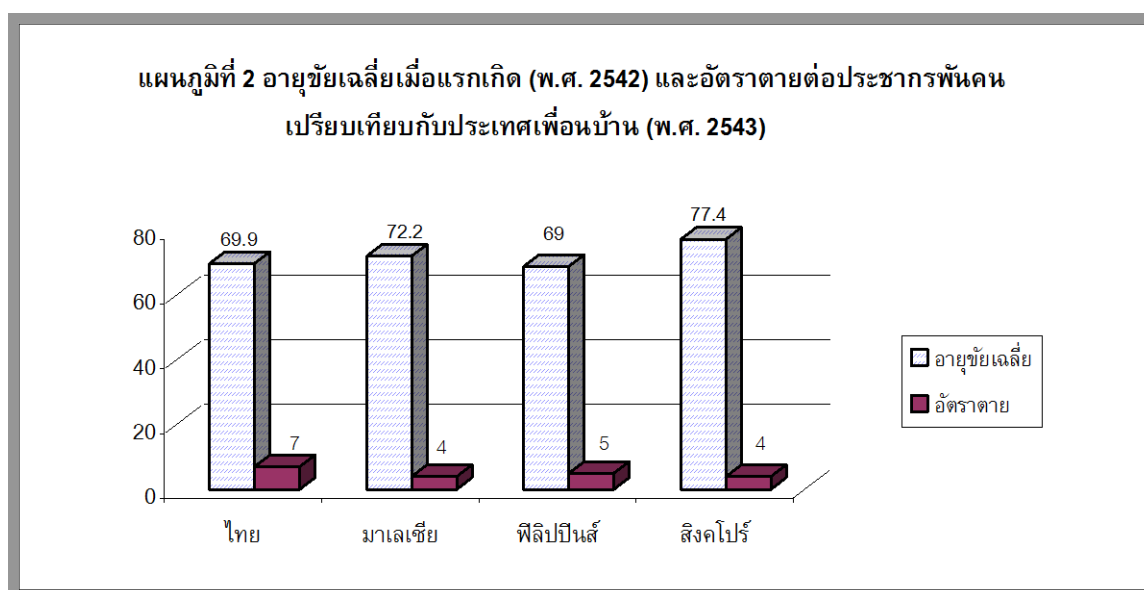
ตารางที่ 4 อันดับความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติของประเทศไทยในเอเชีย
จำแนกตามปัจจัยด้านต่าง ๆ พ.ศ 2544

ปัจจัย	ประเทศ/อันดับ										
	สิงคโปร์	ฮ่องกง	ไต้หวัน	ญี่ปุ่น	เกาหลี	มาเลเซีย	จีน	ไทย	ฟิลิปปินส์	อินเดีย	อินโดนีเซีย
ภาพรวม	2	6	18	26	28	29	33	38	40	41	49
1. สมรรถนะทางเศรษฐกิจ	3	4	29	16	19	13	7	15	40	23	46
1.1 เศรษฐกิจภายในประเทศ	6	3	12	5	8	24	7	41	43	33	44
1.2 การค้าระหว่างประเทศ	1	2	24	18	33	3	20	14	12	30	34
1.3 การลงทุนระหว่างประเทศ	27	12	31	8	37	40	16	36	45	32	47
1.4 การจ้างงาน	2	14	24	8	9	38	1	4	45	19	46
1.5 ราคาสินค้าและบริการ	28	35	33	47	30	4	16	3	10	6	24
2. ประสิทธิภาพของภาครัฐ	1	4	20	29	31	26	35	39	37	43	45
2.1 การคลังภาครัฐ	1	5	8	25	9	31	4	44	46	45	34
2.2 นโยบายการคลัง	2	1	7	25	15	5	4	8	9	3	6
2.3 การดำเนินงานขององค์กรภาครัฐ	1	17	30	32	34	24	28	35	42	41	48
2.4 การดำเนินงานด้านองค์กรธุรกิจ	3	6	34	41	44	42	47	38	36	43	46
2.5 การศึกษา	15	29	18	23	32	38	48	44	35	49	46
3. ประสิทธิภาพของภาคธุรกิจ	10	8	19	30	31	36	40	44	41	39	48
3.1 ผลผลิตภาพ	27	25	23	26	30	40	45	46	43	48	49
3.2 ตลาดแรงงาน	2	12	14	37	35	11	47	32	7	23	39
3.3 ตลาดเงิน	13	3	20	26	35	33	37	44	42	30	47
3.4 การบริหารจัดการ	10	8	13	43	39	34	29	36	28	44	41
3.5 ผลกระทบจากโลกาภิวัตน์	5	6	22	30	23	40	21	42	45	27	44
4. โครงสร้างพื้นฐาน	5	14	16	19	34	38	39	40	41	45	49
4.1 โครงสร้างพื้นฐานทั่วไป	4	20	19	24	35	30	14	42	49	45	43
4.2 โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี	9	21	16	19	25	37	47	48	38	39	49
4.3 โครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์	10	24	14	2	21	34	26	49	45	37	35
4.4 สุขภาพและสิ่งแวดล้อม	5	20	27	14	30	32	41	43	46	48	47
4.5 ค่านิยม	2	3	10	44	40	39	38	18	30	35	46

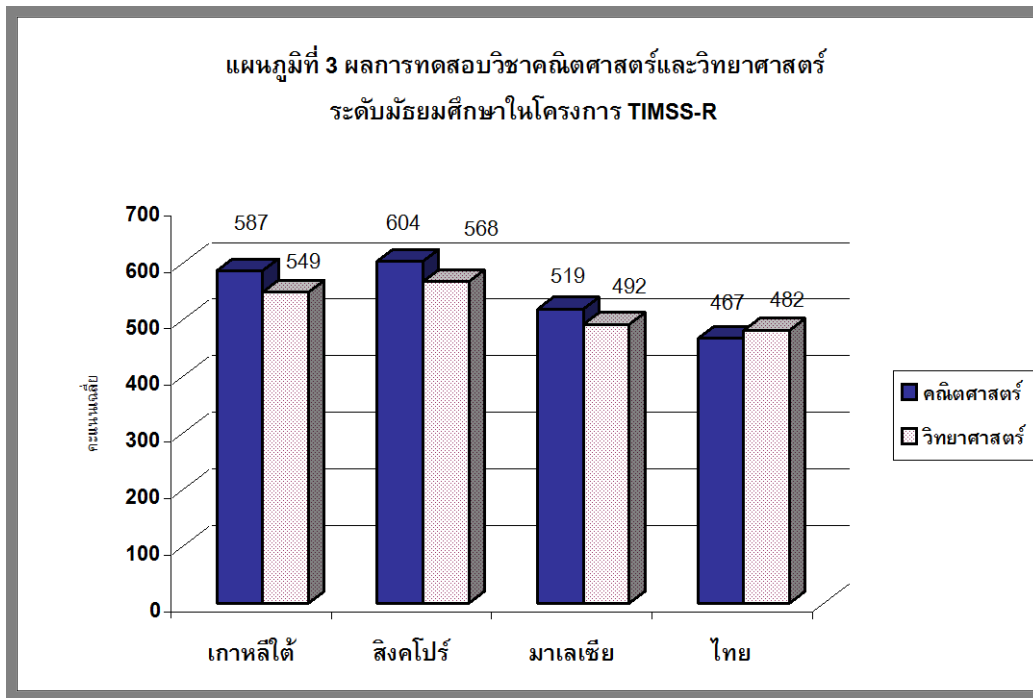
ที่มา : IMD. The World Competitiveness Yearbook 2001.

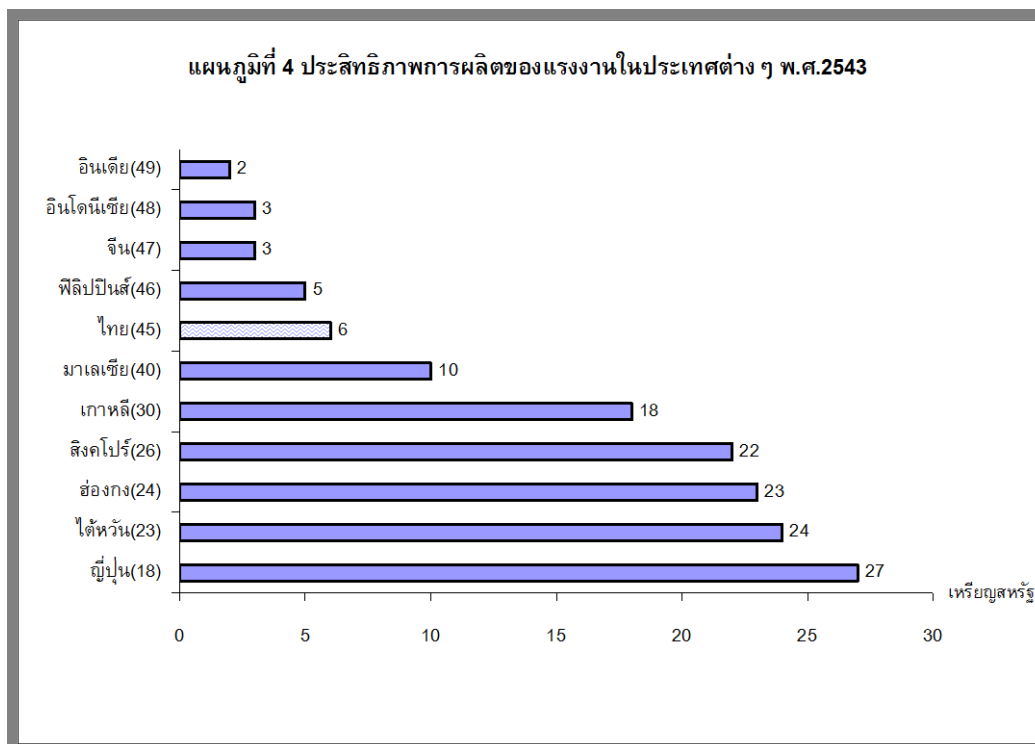
ที่มา : สถิติและดัชนีการศึกษาไทยเปรียบเทียบกับนานาชาติ พ.ศ. 2544.

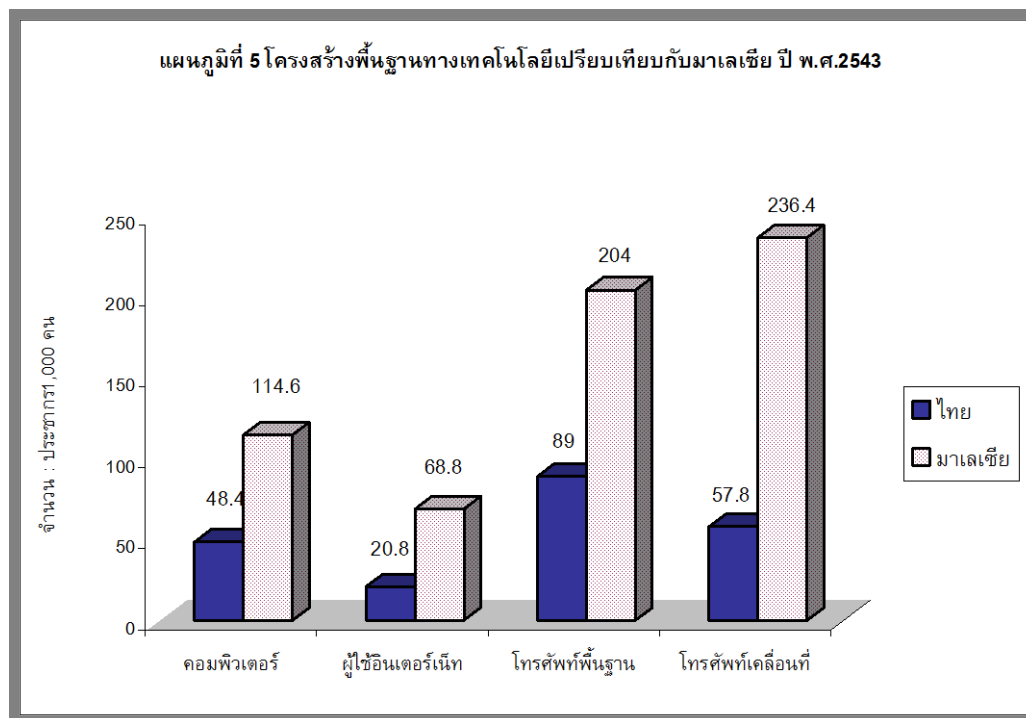
ที่มา : Human Development Report ของ UNDP ปี 2001
World Development Indicator 2002

ที่มา : IEA,TIMSS 1999 International Mathematics Report.
IEA,TIMSS 1999 International Science Report.

ที่มา : IMD. The World Competitiveness Yearbook 2001.

ที่มา : IMD. The World Competitiveness Yearbook 2001.

สารบัญ

หน้า

บทนำ 1

ส่วนที่ 1 ศักยภาพคนไทยในปัจจุบันและบทเรียนจากการพัฒนา 1

ส่วนที่ 2 คนไทยต้องเผชิญ การเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร : ศักยภาพคนไทยที่พึงมี 10

ส่วนที่ 3 ประเด็นท้าทายและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 13

ภาคผนวก

ภาคผนวก

สารบัญตารางและแผนภูมิ

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพของผู้เรียน ชั้น ม.3 ด้านความรู้ความคิด จำแนกตามรายวิชา ปีการศึกษา 2543	I
ตารางที่ 2 เปรียบเทียบประสิทธิผลของการลงทุนด้านการศึกษา จำแนกตามประเทศ	II
ตารางที่ 3 อันดับความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติ พ.ศ. 2540-2544	III
ตารางที่ 4 อันดับความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติของประเทศไทยในเอเชีย จำแนกตามปัจจัยด้านต่าง ๆ พ.ศ. 2544	IV
แผนภูมิที่ 1 การศึกษาเฉลี่ย (Mean years of schooling) พ.ศ. 2543	V
แผนภูมิที่ 2	V
แผนภูมิที่ 3 ผลการทดสอบวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา	VI
แผนภูมิที่ 4 ประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานในประเทศต่าง ๆ พ.ศ. 2543	VI
แผนภูมิที่ 5 โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีเปรียบเทียบกับมาเลเซีย ปี พ.ศ. 2543	VII